

MARTIN, FREDRIK ROBERT

Konstfrågor.

Stockholm : Hæggströms
1915

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

MARTIN, F.R.

Konstfrågor

P.K. K.

del 1.

(83r)

Kungl. biblioteket

0 0000 000002152

Sk. H.
Allm.
(Bil.)
o

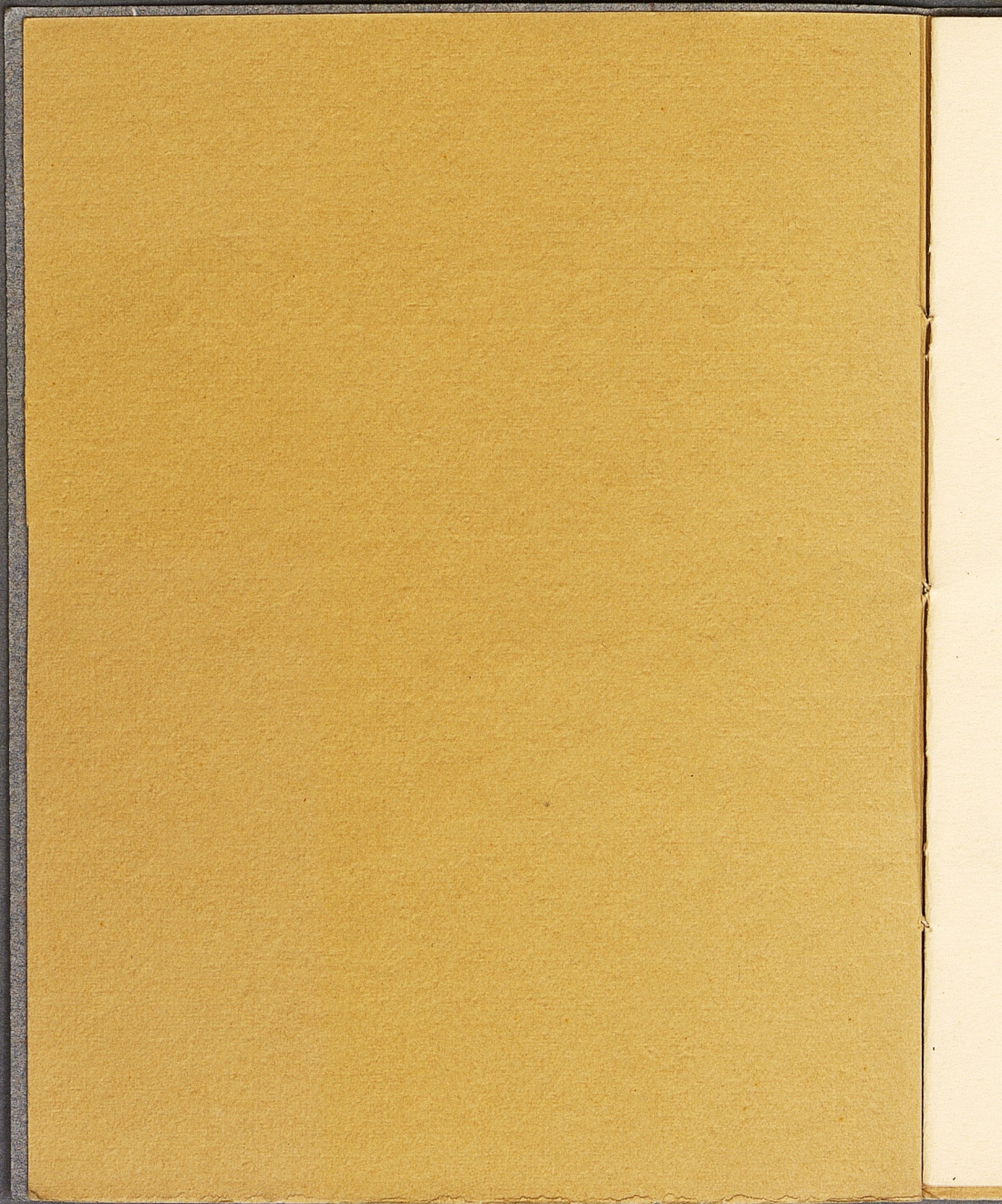
KONSTFRÅGOR

AF

F. R. MARTIN

Sthlm 1915

KONSTFRÅGOR

AF

F. R. MMARTIN

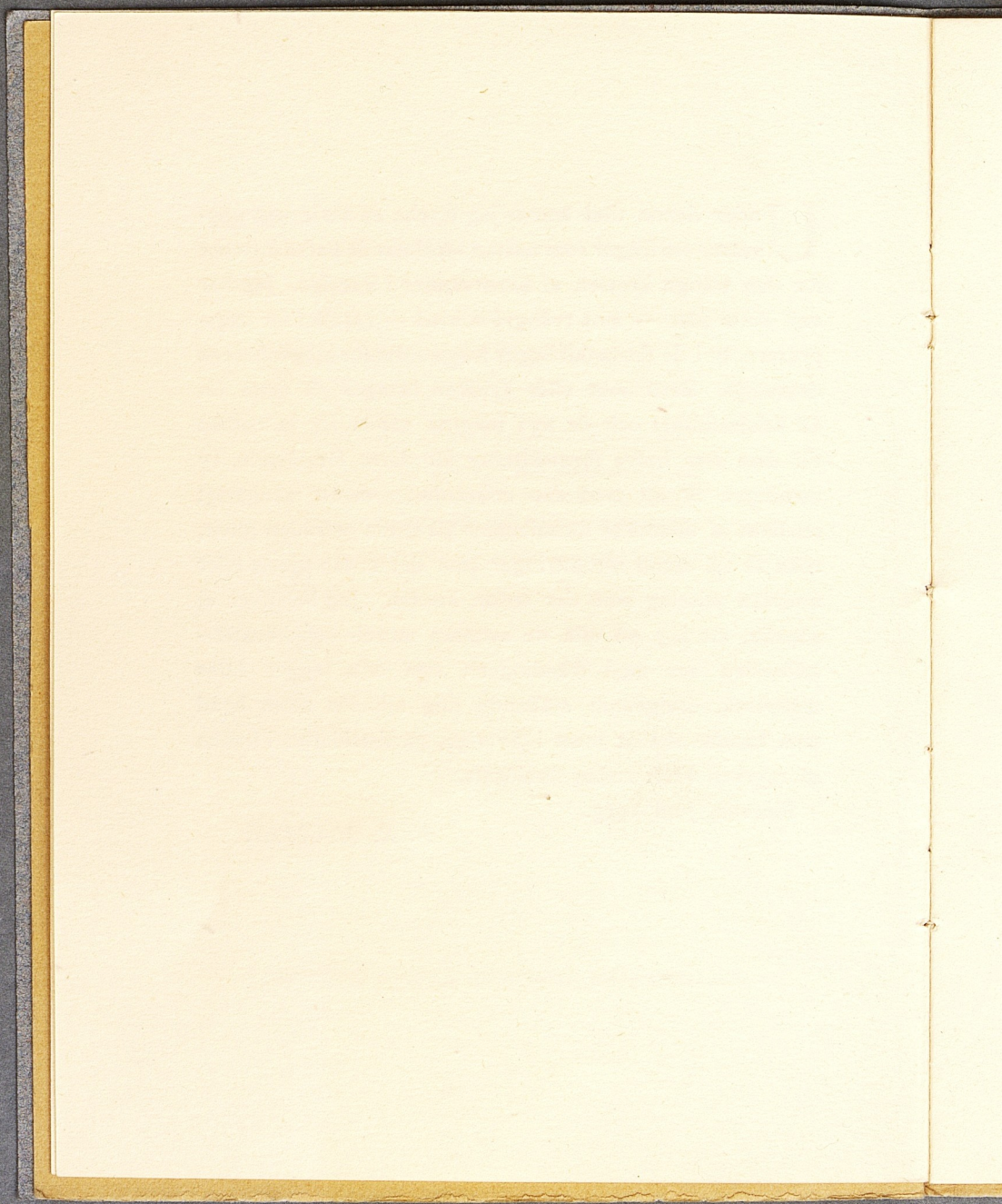
*Tryckt uti 100 ex., som manuskript, till
fördelning bland intresserade. Eftertryck
utan angifvande af källan undanbedes.*

STOCKHOLM 1915, IVAR HEGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

Under denna titel ämnar jag trycka en serie små uppsatser om frågor som nästan uteslutande hafva intresse för den trånga kretsen af konstvänner i Sverige. Jag har valt detta sätt — små tvångsfria blad — i stället för dagspressen, ty i de flesta fall ligger frågan utanför allmänhetens domvärjo. Berömmet eller kritiken betages på detta vis all lidelsefullhet och de nya idéerna vända sig ju endast till dem som hafva förutsättning för deras förstående, ty meningen är att med den erfarenhet som ett mångårigt studium af utlandets förhållanden på dessa områden gifvit, söka få till stånd förbättringar som der redan gjorts eller undvika misstag som der sedan insetts. Jag behöfver ej påpeka, att jag på alla de svenska musei- och konstförhållanden ser med främlingens öga och lägger hans måttstock, därigenom ställande mig alldeles utom hvad som kanske skadat mest i Sverige, partistriderna i hvilka så mycken kraft redan förslösats.

Florenz, Juni 1915.

F. R. MARTIN.

Lejonen på Slottsbacken.

Vid jultiden skref skulptören Milles i den vackra tidsskriften *Konst*, att Lejonen på Slottsbacken voro bland de fyra skulpturverk, öfver hvilka Sverige borde vara stolt. Jag vill nu ej inlåta mig på någon polemik om detta omdöme. Det är nu ett känt factum att dåliga konstnärer äro goda konstdomare och framstående konstnärer dåliga konstkännare. Äfven de finnas som äro ingendera, men ändå både göra och tala om konst.

Jag har den känslan, att Herr Milles tyckes tro att dessa lejon äro någon stor, kanske svensk konstnärs skapelse för den plats där de stå. Mot det vill jag opponera mig, tills jag blir öfverbevisad att jag har orätt. De flesta torde hafva glömt eller ej ens observeradt, att redan i Dahlberg *Suecia antiqua* finnes bägge Slottsbackslejonen afbildade stående vid bron som ledde till gamla slottet. De finnes äfven, fast i mindre skala, på den plansch som visar framtidsbilden af slottets nuvarande norra fasad. Att de förekomma redan utanför gamla slottet, leder tanken på att de måste vara äldre än den nuvarande byggnaden. Och i själfva verket omtalas bland bytet som Carl X Gustaf tog i Danmark 1659, tvänne lejon af koppar, som danskarne tagit från Kalmar slott. Därmed är ett stort språng tillbaka i tiden gjort. Vi äro i Johan den tredjes dagar. Hur har han fått dem? Genom Katarina Jagelonica var han ju nära befryndad med många af Italiens furstehus. Hela

Polens konst gick i italiensk riktning. Florenz var för Polen hvad Paris är i dag för Ryssland. Ideallandet, hvarifrån allt vackert och elegant kom. Florenz var på den tiden, bland mycket annat, berömt för sina gjuterier och hvad var enklare än att Johan den tredje lät beställa ett par lejon i Florenz, lika väl som han lät göra sin drottningens grafvård i Uppsala domkyrka i italiensk stil. Länge behöfde ej skulptören söka efter modell, ty vid trappen till Loggia dei Lanzi stå där än i dag tvänne sen-antika lejon i marmor. Han hade endast att kopiera dem, låta gjuta dem, och beställningen var färdig. Om han ville låta dem gälla som sin egen skapelse, var det ju föga troligt att svenska kungen som i hans tycke bodde så oändligt långt bortom Alperna, kanske någonsin kunde komma att kontrollera honom. Så tänkte kanske den sluge skulptören, och tog betalt som en originell skapelse. Att den tiden skicka sådana stora bronspjeser tycka vi vara otänkbart, då inga tyska järnvägar fanns. Men obelisker äro från Egypten transporterade både till Rom, Paris och London utan de numera nästan heliga tyska järnvägarna. Från Polen hafva dessa lejon mycket lätt kunnat skeppas via Danzig till Kalmar, lika lätt som de sedan tagits därifrån till Köpenhamn och sedan därifrån till Stockholm. Modellen till bronslejonen är således sen-antik — originalen visa genom sin lappning att de ej äro renässansens skapelse. Den som har den minsta känsla för konst måste genast se att de äro från en konstens barocktid, gjorda af en stenhuggare, som aldrig sett ett lefvande lejon. Jag tycker att de mest likna stora kattungar som leka med garn-

nystan. Men i vår tid, då intet får gälla för hvad det verkligen är, då monumentala byggnader dekoreras som franska Louis XVI byråar, och dekorativ byggnadsskulptur i granit sättes i konstkabinett, då björningar se ut som mjölsäckar, då bronzen behandlas som smör och stenen som trä, då Rodinhypnotismen gör att folk tycker mera om med flit gjorda fragment än helgjutna konstverk, då förmodar jag att skulptören Milles njuter däraf lika mycket som jag tycker de äro svaga, men stå på en vacker plats och där göra sig alldeles utmärkt. Dessa lejon hafva bland de toskanska stenhuggarne åtnjutit en viss popularitet. Redan på sextonhundratalet kopierades de i olika storlekar och än i denna dag huggas de i den mjuka sandsten, som finnes nära Pistoja, som har den fördelen, att lätt patinera. Denna stenart, är antikvitetshandlarnes och antikvitetsförfalskarnes förtjusning. Litet hvarstans i Florenz omgifningar påträffar man dessa lejon, och i den villa där jag bor, finnes också ett par. Det var dessa, som gaf mig anledning att söka efter originalen, och oaktadt jag många hundra gånger passerat lejonen vid Loggia dei Lanzi, har jag aldrig tänkt på att de voro originalen till dem på Slottsbacken. Det är blott därför att de stå lågt och de Stockholmska högt. Därför verka de senare också mycket bättre.

Jag är öfvertygad att de flesta tveksamt ruska på hufvudet åt min åsigt. De tviflande ber jag vara goda undersöka patinan. Den är ej stockholmsk, så har ingen af de andra bronserna i hufvudstaden patineradt. Det är den ljusgröna ädelpatinan, som dels beror på en annan brons-

blandning, dels på luftens renhet. Lejonens patina är densamma som på Giovanni da Bolognas ryttarstaty af Cosimo den första på Piazza della Signoria i Florenz, som endast är ett par tiotal år senare än lejonen. Jag hör redan någon invända. Men det finnes modeller till Lejonen i Nationalmuseum. Dessa små vaxlejon, äro ej modeller *till* lejonen, utan modeller *efter* lejonen, bestämda för den numera visst förstörda stora trämodellen af Stockholms slott, som gjordes någon gång på 1700-talet. Då jag här alldeles saknar litteratur, är jag uteslutande hänvisad till mitt minne, och som det är mer än tio år sedan jag sysslade med svensk konsthistoria, så ber jag läsaren om ursäkt att jag ej kommer med mera koncisa uppgifter, men meningen med dessa rader är endast att fästa uppmärksamheten på ett faktum, som kanske förefaller mången egendomligt, men som jag tror på tills jag blir öfverbevisad om motsatsen.

Florenz, Februari 1915.

Denna artikel återsändes i Mars månad till mig af en Stockholmstidning emedan »just nu bedrifna forskningar kommit till annat resultat». Tyvärr har jag ännu ej sett resultatet men jag misstänker att handlingar hittats som bevisa att de äro gjutna i Stockholm. Det är ju mycket möjligt att de nuvarande äro förstörade copior af Johan III:s som voro för små för sin nya plats. Men modellen och bronzen äro från Florenz.

Stockholm, Juli 1915.

Framtidens museer.

I gamla tider byggdes palatser åt sjuka och hittebarn på stadens centralaste och dyrbaraste tomter. Då man i midten af förra århundradet börja att bygga museer, följde man exemplet. Nu flyttas sjukhusen ur staden och bygges i pavillonsystem med ett hus för hvar särskild sjukdom. Vore det ej på tiden, att museerna, dessa anstalter, där konstverk räddas undan förstörelse, följde hemmens för pauvres honteux exempel. Såsom museerna nu äro ordnade, äro de verkliga sjuksalar med tusental af taflor, statyer, krukor och tallrikar, hvilkas lifslängd man på detta vis vill förlänga. Man kan ej begära, att allmänheten skall hafva eller få stort intresse för konst under sådana förhållanden. I de allra flesta museer hafva direktörerna ej ens gifvit sig mödan att ge ett enskildt rum åt sina allra förnämaste patienter, utan de få ligga bland både andra och tredje klass, i bland till och med bland rena förbrytare som någon vällvillig »gynnare» skaffat friplats där. Orsaken till det oriktiga anordnandet af museer i dess nuvarande form härleder sig till stor del däraf att dess ledare i främsta rummet tänkt på att göra dem bekväma för forskningen, i hvars namn så många synder begåtts. Jag tror, att konstforskningen skulle hafva hunnit mycket längre, om dess utöfvare måst röra litet mera på sig och ej finna allt bekvämt på ett ställe. Vi utställa nu alla taflor i samma ljus. Huru många taflor i världen äro

målade i samma ljus? Hur olika verkar ej en tafla, då den kommer i sitt rätta ljus? Den är ju ej att känna igen. Jag går så långt, att jag påstår, att man ej kan uppskatta grekisk skulptur, om man ej sett den i söderns sol. Nog vet jag, att jag först efter ett besök på Akropolis i en athensk sommardags glödande solljus och trettiofem graders skuggtemperatur fått klart för mig, hvilka oerhörda och ouppnådda marmorbehandlare grekerna voro. I denna söderns hetta tycktes marmorn lefva, man såg blodet pulsera under ytan. Många gånger hade jag sett Akropolis under årets andra tider, men aldrig en sommardag. För att uppskatta Palermos guld- och färgglänsande mosaiker måste man se dem i sommarens solljus. Zorns arbeten se ingestädes så bra ut som i Mora. Naturligtvis kunna vi ej uppnå sådana resultat i ett museum, där saker från olikljusstarka land måste hopas. Men man kan genom att samla hvar lands konst för sig, och med användande af olikfärgadt velum uppnå storartade resultat. Tänk om på muhammedanska utställningen i München gult velum användts, i stället för det kalla blåhvita, hur hade ej de färgstarka mattorna verkat. Allt ljus i Orienten är af starkaste guldfärg, ytterligare förstärkt med reflex från den mestadels rödgula marken. För att förstå ljusets olika verkan måste man hafva varit i östra delen af Medelhafvet. Före inträde som tjänsteman i ett museum skulle i framtiden fordras en vistelse på dessa ljusklara ställen. Endast där lär man, hvad solljus är och hur det skiftar. Rembrandt måste utställas i en sal, hvars belysning liknar de holländska rummens, Velasquez i Madrids skarpa hårda

ljus och florentinarne i en sal, hvars stränga gråa stenarkitektur dämpade de alltför färgstarka målningarne. All florentinsk målning är dock beräknad efter denna stränga arkitektur, som äfven ger en egendomlig färgton åt rummet. From sounds to things, hvad jag vill, hvad jag vet kommer i framtiden, är att för hvarje lands konst skapas den ram, i hvilken den hade sitt ursprung och som i sin grundkaraktär liknar den omgifning, hvaruti målningen eller skulpturen uppstått. Detta är ju endast möjligt genom införandet af pavillonsystemet vid museibyggnader. I dessa pavilloner kunde ju äfven placeras de olika alstren af landets småkonst. Finnas äkta fragment, kunde den användas vid konstruktion af pavillonen. En park med stora träd och gräsmattor bör bilda ramen kring dessa små museer, ty intet ger en bättre ton åt luften än om i den finnes svaga reflexer af grönt och blommor. Har något museum en vackrare belysning än Musée des arts décoratifs i Paris åt hvilket salar Karruselplatsens gräsmattor ger en underbar ton. Har något museum en olyckligare belysning än Kaiser Friedrichs museets orientalska afdelning med de gråaktiga reflexerna från Spree's smutsiga kanaler plus det storrutiga marmorgolfvet, som tilldrager sig mera uppmärksamhet än de superba saker, som finnes utställda där.

I zoologiska trädgårdar få djuren den omgifning de böra hafva. På Skansen få svenska bondstugor sin riktiga ram. Endast det högsta menniskoanden skapat, konstverk, förvaras ännu i hospitaler, där det ena konstverket »dödar» det andra. Så ordnade hafva de ej och kunna ej heller

hafva den uppfostrande och förädlande verkan de borde. Den genom industrien, trots all boklig bildning, hotande förråingen kan endast genom konsten och vördnad för densamma hindras. Den konstpark, om hvilken jag drömmer, skulle bli samlingsställe för alla klasser, som gingo dit för att njuta skönhet i natur och alla arter af konstnärlig skapelse. I antikens dagar voro Termerna samlingsplatsen för större delen af stadens konstverk. De voro hvad våra museer borde vara, en vederkvickelsens ort både för kropp och själ. Jag ser intet som skulle hindra, att ett stadion eller en idrottspark låge bredvid konstparken. Vid foten af Akropolis ligger Dionsyiosteatern. Konstbeundran är dock icke annat än ett dyrkande och vördande af människoslåktets stora andar i de verk de skapat. Till Akropolis gick athenaren lika mycket för att njuta af utsikten, de härliga byggnadsverken, skulpturerna och skatterna som för att offra åt gudarne.

Detta mitt förslag är ingalunda en utopi. Inom femtio år kommer det att finnas flere museer ordnade på det viset.

Den dag är nära, mycket nära, då gamla konstverk ej mera finnas att förvärfva. Den dagen kommer kanske inom tio år. Därigenom försvinner rivaliteten mellan museer, som hittills varit ett af de största hindren för konstverkens värdiga uppställning. Hittills har ju all energi koncentrerats på att öka samlingarne. Den tiden nalkas nu sitt sitt slut. Öfverallt stiftas lagar, som förbjuda utförseln af landets konst. Ej ens Amerikas millioner kunna skapa ett museum för antik konst. Sakerna finnas ej att få. Pierpont Morgans försök i den vägen voro ju ej vidare lyckade,

och det visste han själf. Det syntes på honom, då han några veckor före sin död besökte Neapels museum. Hvarje land och stad måste nu tänka på att sköta sin skatt af konst. De medel, hittills använts på förvärf, bli disponibla och kunna användas till att göra konsten njutbar. På det viset kunna vi gå en ny gyllene tid för konstintresset till möte. Fortsättes uppstaplandet och sjukhusanordningen i museerna, är det snart för alltid slut med konstintresset.

Mången kommer nog att invända, att museiparken måste ligga för långt utanför staden. Bli en sådan park verklighet, drar sig ingen för att fara den korta sträckan. Ej äro hvarken Skansen eller Nordiska museet mindre besökta för att de ligga utanför Stockholm. Ett museum är dock ingen bar eller ölstuga, dit folk slinka in för ett ögonblicks njutning. Tvärtom är det nödvändigt att museiparken ligger utanför stadens larm och oro, så att människor få en stunds lugn och för några timmar kunna ryckas ifrån hvardagslivets strid. Kanske Haga en gång blir en konstnärlig skapelse, vackrare än den som Gustaf den tredje drömde om

Medelhafvet mellan Athen och
Konstantinopel sommaren 1913.

Medeltidsafdelningen i Statens historiska museum.

Det har sagts, att en nyhet på museiområdet i Sverige behöfver 7 år för att mogna. Jag skulle vilja säga minst sju år. Så lär t. ex. mitt på H. M. Konungens befallning och med den dåvarande H. Ex. Statsministerns samtycke till K. Maj:t ingifna förslag om k. skattkammarens ordnande ännu ej hunnit genom kommittéernas, betänkan- denas och intrigernas skärseld. Mätte det bli så mycket renare, bara det ej blir så rent att allt är borttaget och intet återstår annat än bortkastad tid.

För några år sedan, jag tror fyra, kunde jag ej låta bli att påpeka en del egendomliga förhållanden vid statens historiska museum. Jag väntade ej något resultat på 7 år men jag fick orätt.

Det gamla tvedräkstäppet, det s. k. moderna rummet har spruckit sönder af sig själf och därmed kommer nog mycket att bli annorlunda på museet. Medeltidsafdelningen har en samling af nästan allenastående värde från ut- ländsk ståndpunkt. Det är dess smycksamling. Vackert, klart och redigt ordnad och med en god katalog skulle den kunna åt museet återeröfra sin gamla plats, som det för länge sedan förloradt. Museet har i 20 år stått stilla. Alla utländska museer har gått om det i uppställning.

I medeltidsafdelningen gäller det mer än på många afdelningar att skilja mellan hufvud och bisak, hvad som har verkligt intresse och vikt för svensk kultur.

Det viktigaste där, är ej de importerade utländska sakerna, t. ex. altarskåpen. De hafva ett ganska relativt intresse för oss och ändå relativare konstintresse, om man tänker på hur de vackra altarskåpen efter hvilka våra kopierats se ut. Våra äro ju i allmänhet dussinexportvara. Vet man säkert hvilka af dem som inkommit under medeltiden till Sverige? Vi hafva däremot en på nationell grund baserad träskulptur som är ytterst intressant. Den skulle framhäfvas mer än hittills. Historiska museet bör icke blott visa hvad som en gång funnits i svenska kyrkor utan främst framhäfva hvad däraf är svenskt. Jag skulle ej tveka att särskildt utställa det utländska. Ty som det nu är, torde det fordras väldig tankeanstängning att göra sig en klar bild af hur vår medeltid verkligen var. Allra helst i medeltidsrummet utställas saker som under 30-åriga kriget och under Carl X Gustafs tid röfvades i Tyskland och Polen och däribland sådana som aldrig varit i bruk i svenk kyrka eller svenskt hus. Jag tänker nu främst på den stora guldsålen. Den skall ställas ut på 1600-talet, ej på den svenska medeltidsafdelningen, ty med den har den intet att göra.

Jag misstänker att mycket af 1400-talets textilier först på 1600-talet kom i bruk i svenska kyrkor, som rof i Tyskland eller Polen. Det är ju ej alltid lätt att få reda på föremålets historia, men litet mera arkivforskning skulle nog ej skada på detta område. Ej heller ett mera syste-

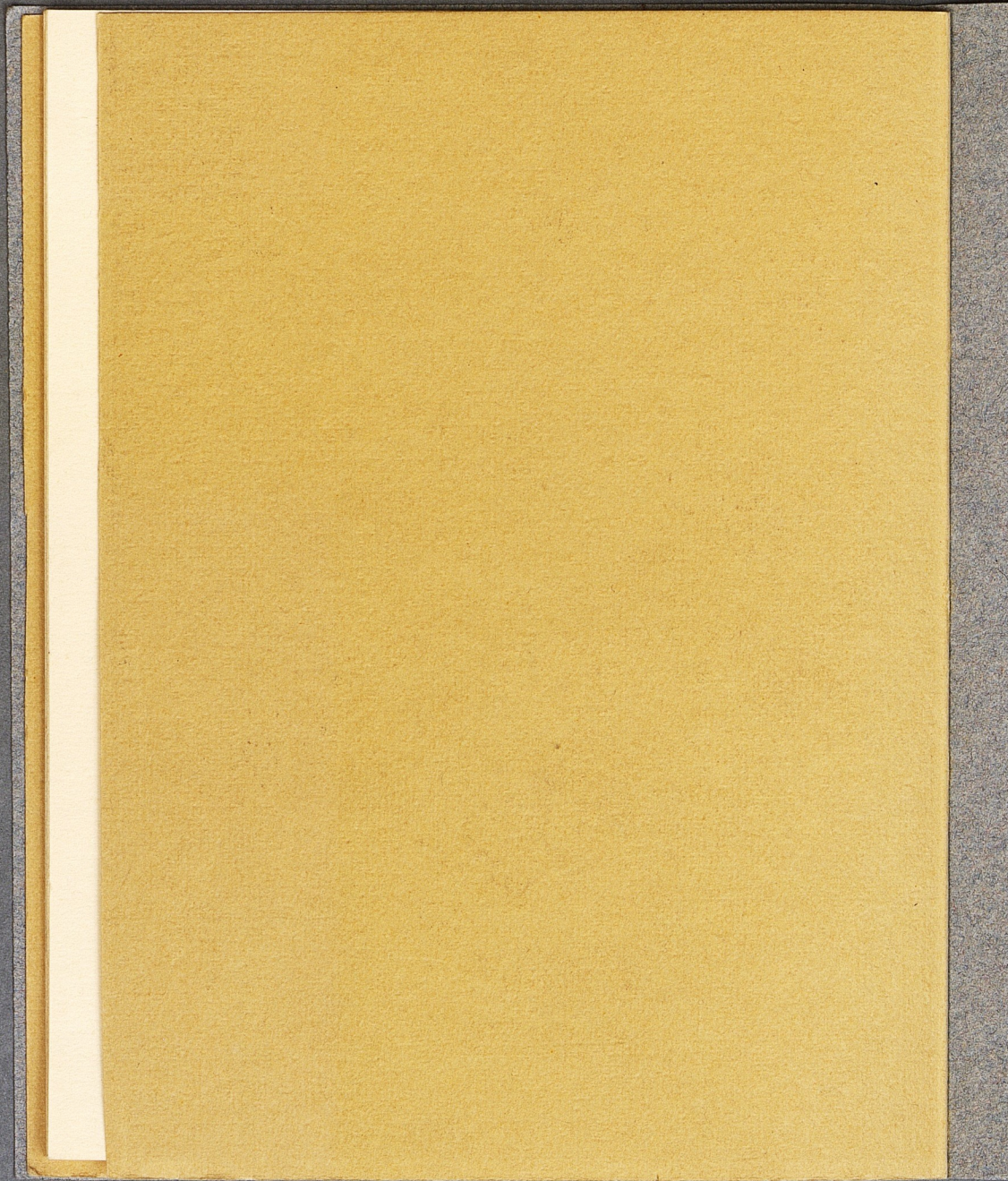
matiskt arbete på samlingen förökande. Men därtill fordras nog mera kunskap än som nu f. n. består. Statens historiska museum vill ju alltid hissa vetenskapens och forskningens flagga i topp. På medeltidsafdelningen tyckes snöret kommit grundligt i olag.

Jag är öfvertygad, att då Riksantikvarien Salin får tid från en massa utom museet liggande ämbetsmannaplikter, han ger detsamma lika vacker form, som han gaf åt ett ännu värre »kaos».

Florenz, Juni 1915.

Fortsättning följer.

www.books2ebooks.eu